

Bernhard Siegert, *Cultural Techniques. Grids, Filters, Doors, and Other Articulations of the Real*, trans. G. Winthrop-Young, Fordham UP, New York 2015, ss. 265

Mamy przed sobą interdyscyplinarny zbiór esejów wydany w serii Meaning Systems. Pokazuje on, jak wiele problemów wynika z konfrontacji dzisiejszej humanistyki ze światem techniki i cywilizacji w ogólności. Eseje zebrane w tomie mieszczą w sobie refleksję na pograniczu dyscyplin szczegółowych: historia nauki, historia sztuki, architektura, antropologia kultury, etnologia, literaturoznawstwo, filozofia, studia nad mediami czy kulturoznawstwo. Tytułowe techniki kultury są kluczowym terminem dla autora publikacji, a dotyczą autoreferencyjnych praktyk symbolicznych ludzkości, takich jak czytanie, pisanie, liczenie i obrazowanie. Wszystkie te praktyki łączy ich ontologiczny status, bycie „pomiędzy” tym co ludzkie i nieludzkie. Wyraźnie stwierdza się w kilku miejscach książki, że teoria w niej rozwijana to teoria posthumanistyczna i teoria postcybernetyczna.

W żadnym miejscu książki nie znajdziemy rozbudowanej definicji technik kultury, autor zamiast tego czyni kilka przybliżeń w dziesięciu rozdziałach, analizując różne gadżety, artefakty, infrastruktury, ale także umiejętności, rutyny i procedury. Na wstępie Siegert daje krótką syntezę rozwoju nowej analityki kulturowej mediów, która wcześniej funkcjonowała jako analiza mediów i literatury, co zastąpiło psychoanalizę i analizę dyskursu. Przedmiotami zainteresowania nowej analityki kulturowej mediów są artefakty i gadżety, np. fiszki, maszyny i inne narzędzia do pisania, ale także operatory dyskursu, tablice szkolne, fonograf, pieczętki, instrumenty muzyczne czy proces alfabetyzacji życia.

Centralnym i filozoficznym problemem staje się w *Cultural Techniques* to, jak to co ludzkie miesza się historycznie z nieludzkim. Analityka kulturowa mediów w tym kontekście realizuje się poprzez połączenie refleksji tradycyjnej humanistyki ze społeczną historią mediów i przestrzeni publicznej. Pierwsze trzy artykuły są studiami przypadków: o praktycznych problemach różnic pomiędzy symbolem i sygnałem. Następne cztery artykuły traktują o zagadnieniach antropologicznych, takich jak np.: jedzenie, mówiące zwierzęta, żeglowność po morzu, rozdzielenie ziemi i morza. Następne trzy artykuły są o ważności graficznych operacji jako konstrukcji mediów. Jeden z nich dotyczy znaczenia różnych siatek graficznych, drugi — rozwoju technik designu, trzeci zaś mówi o technikach grupowania. Końcowe dwa

rozdziały podejmują temat różnych technik kultury otwierania i zamykania. Ostatni rozdział dotyczy drzwi jako symbolicznej maszyny, która łączy dwie rzeczywistości „wewnątrz” i „zewnątrz”, sacrum i profanum, imaginację i realność.

Autor używa dyskursu bardzo subtelnego, nasyconego wieloma intertekstualnymi odniesieniami. Na przykład w eseju na temat różnych przedstawień plastycznych Eucharystii bardzo ciekawe brzmią rozważania z rozbudowanymi referencjami do Hegla, jak również Pynchona i jego *Mortality and Mercy in Vienna* czy *Tęczy gravitacji* oraz *Jądra ciemności* Josepha Conrada. Refleksja nad literaturą towarzyszy także refleksji antropologicznej nad zagadnieniem gadających zwierząt, w tym kontekście przywołana zostaje *Papuga Flauberta* oraz *Madame Bovary*, *Salammô* czy *Kuszenie Świętego Antoniego*. Kiedy analizowane jest żeglowanie po morzu, ponownie autor zbliża się do klasycznej antropologii kultury i analiz słynnych rytuałów „kula” na Wyspach Trobrianda. Najciekawsze są fragmenty poświęcone niejako klasycznym badaniom filologicznym, kiedy autor poddaje analizie rejestry, pisma autobiograficzne jako techniki kultury. W tym kontekście artefaktami i technikami kultury są także listy królewskie, petycje, przesłuchania i rejestry. Analiza siatek graficznych i przejście od siatek kartograficznych do siatek trójwymiarowych w postaci katalogów oraz pól z książkami aż do projektów architektonicznych Le Corbusiera wydaje się ciekawa. W tym fragmencie nie odnajdziemy odniesień do słynnych semiotycznych przyrównań średniowiecznej katedry gotyckiej i scholastyki Panofsky’ego, jednak pewne strukturalne podobieństwa same się narzucają. Wieńczący esej o drzwiach jako artefakcie symbolu przestrzeni „pomiędzy” pokazuje logikę drzwi w kontekście interpretacji *Zwiastowania* Roberta Campina z 1420 roku. Erudycja autora jest imponująca, jednym z przykładów może być zakończenie rozdziału poświęconego drzwiom analizą filmu Kanadyjczyka Davida Cronenberga *Videodrome* z 1983 roku. Wydaje się, że motyw zwiastowania jest szczególnie przydatny do pokazania przestrzeni pomiędzy ludzkim i nieludzkim, sacrum i profanum.

Rozdziały omawianej książki nie stanowią systematycznego wykładu analityki technik kultury, tworzą one wyraziste, nasycone konkretem eseje akademickie mocno nawiązujące do tradycji badań kultury w niemieckim kręgu językowym. Książka jest ciekawa i może zainteresować każdego kulturoznawcę, ale także tradycyjnych badaczy literatury.

JAROSŁAW PŁUCIENNIK